

MAKALE ÇAĞRISI

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi

Osmangazi Journal of Educational Research

“Eğitimde Dijital Okuryazarlık ve Dijital Bağımlılık Özel Sayısı”

“Eğitimin insanı bozmaması yetmez daha iyiden yana değiştirmesi gerekir.”

(Montaigne)

Dijital okuryazarlık, bireylerin dijital ortamda etkili ve güvenli bir şekilde iletişim kurma, bilgiye erişim sağlama ve içerik üretme becerilerini geliştirmelerini sağlayan bir yetkinlik alanı olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram, sadece dijital teknolojileri kullanma yeteneğiyle sınırlı olmayıp, aynı zamanda çevrim içi ortamda eleştirel düşünme ve etik sorumlulukları da içerir. Dijital okuryazarlık, bireylerin dijital içerikleri doğru bir şekilde analiz etmelerini, güvenli internet kullanımı ve çevrim içi gizlilikle ilgili riskleri fark etmelerini gerektirir. Ayrıca, dijital medya aracılığıyla yayılan yanlış ve çarpıtılmış bilgilere karşı farkındalık oluşturmak, bu becerinin temel unsurlarındandır. Bu beceriler, bireylerin dijital dünyada sorumlu ve bilinçli bir şekilde hareket etmelerini sağlar, toplumsal etkileşimin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesine katkı sunar. Dijital okuryazarlık kavramı ile ilişkili eğitim araştırmalarında yer alan bir diğer güncel araştırma konusu dijital bağımlılık kavramıdır. Dijital okuryazarlık, bireylerin dijital araçları etkin bir şekilde kullanabilmesi için gerekli becerileri kazandırırken, bu becerilerin yanlış ya da aşırı kullanımı dijital bağımlılığın ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir. Bu durum, dijital okuryazarlık ile dijital bağımlılık arasında dikkatle incelenmesi gereken önemli bir ilişkiyi ortaya koymaktadır.

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından yaptırılan İnternetin Bilinçli ve Güvenli Kullanımı Saha Araştırması sonuçlarına göre; ebeveynleri kaygılandıran durumların başında, çocukların dijital ortamlarda aşırı zaman geçirmesi, bağımlılık ve siber zorbalık gelmektedir. Eğitim araştırmacıları da teknoloji bağımlılığı hakkında alan ve konu uzmanları tarafından bilgilendirilmelerin yapılması ve bu konuda güncel araştırmaların yapılması gerektiğini düşünmektedirler. Tarık Dursun Kakinç *“Bağımlılık bir süre mutlu eder, sonra alışkanlık olur, sonra baskıya dönüşür.”* veciz sözünde bağımlılığın süreç içerisinde gerçekleştiği ve zamanla zarar vermeye başladığı vurgusunu yapmaktadır. Amerikan Psikiyatri Derneği bağımlılık durumunda beynin yapı ve işlevlerinde bazı değişiklikler ortaya çıktığını belirtmektedir. Bu değişikliklere bağlı olarak, kişinin duygu durumunda, düşünce ve davranışlarında bozulmalar görülür. Beyin görüntüleme çalışmaları; beynin özellikle yargılama, karar verme, öğrenme, hafıza ve davranışsal kontrol ile ilgili alanlarında bağımlılığa bağlı olarak sorunlar olduğunu ortaya koymuştur. Her tür bağımlılığın bireyler için bedensel ve ruhsal açıdan yıkıcı bir etkisinin bulunduğu gerçeğinden hareketle, bağımlılık konusu farklı bilim dallarında araştırmacılar ve eğitim bilimciler tarafından farklı açılardan araştırılmaya ve aydınlatılmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda eğitimde bağımlılıkla mücadele konusunda bir dizi önlem alınmaya çalışılmaktadır.

Türkiye Bağımlılıkla Mücadele (TBM) Eğitim Programı'na göre bağımlılık, kişinin kullandığı bir nesne veya yaptığı bir eylem üzerinde kontrolünü kaybetmesidir. Kullanım/davranış sıklığı azaldığında veya kesildiğinde huzursuzluk, uykusuzluk, öfke gibi yoksunluk belirtileri görülür. Kontrolsüzce kullanılan her madde ya da gerçekleştirilen her davranış bağımlılık oluşturma riski taşımaktadır ve son yıllarda mevcut bağımlılıklara dijital bağımlılık kavramı da eklenmiştir. Teknoloji ve internetin bilinçli olmayan, kontrolsüz bir şekilde kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan davranışsal bağımlılıklar; oyun oynama bozukluğu, kumar oynama bozukluğu, sosyal medyanın ve akıllı telefonun aşırı kullanımı gibi bağımlılık yapıcı alt davranışlarla kendini gösteren bağımlılık türü teknoloji bağımlılığı olarak tanımlanır.

Günümüzde televizyon (ekran), internet, sosyal medya ve dijital oyunlar pek çok bireyin hayatında vazgeçilmez olup; kimi bireylerin hayatında bu dijital teknolojiler alışkanlık bazılarının hayatında ise bir bağımlılık haline gelmiştir. Hayatındaki boşlukları teknolojiler ile doldurmaya, bilinçsizce ve uzun süre bu teknolojileri kullanmaya başlayan kişilerin faydadan çok zarar gördüğü ve bu teknolojilere bağımlı hale geldiği görülmektedir. Covid 19 pandemi sürecinde acil uzaktan eğitim döneminde sosyal mesafe ile birlikte teknoloji bağımlılığının arttığı belirtilmektedir. Teknoloji bağımlılığı, başta sosyal medya ve oyun, çevrimiçi alışveriş ve uygulamalarda takıntılı bir şekilde vakit geçirmek ve buna bağlı olarak kişinin kendini sosyal hayattan soyutlamasıdır. Modern çağın en yaygın sorunlarından biri olan teknoloji bağımlılığı özellikle çocuklar arasında hızla yayılmaktadır. UNICEF tarafından (2017) yayımlanan “Dünya Çocuklarının Durumu: Dijital Dünyada Çocuk” adlı raporda çocukların çevrim içi ortamda karşı karşıya kaldığı riskler “içerik riskleri, iletişim riskleri ve davranış riskleri” olmak üzere üç kategoride ele alınmaktadır. İçerik riskleri, çocukların istenmeyen ve uygunsuz içeriklere, görsellere, videolara ve sağlıksız ya da tehlikeli davranışları teşvik eden web sitelerine maruz kaldığı durumları kapsamaktadır. İletişim riskleri; çocukların fiziksel, duygusal, cinsel veya ekonomik istismara uğrayabileceği olasılıkları içermektedir. Davranış riskleri ise çocukların çevrim içi ortamda, riskli içerik üretme, paylaşma veya tehlikeli iletişimde bulunma gibi davranışlar sergileyebileceği durumları ifade etmektedir. Bu riskler göz önüne alındığında, çocukların çevrim içi ortamlarda güvenli bir şekilde etkileşimde bulunabilmesi için gerekli bilgi ve becerilerle donatılmaları büyük önem taşımaktadır. Bu bilgi ve beceriler arasında, çevrim içi içerik oluşturma ve paylaşımındaki risklerin anlaşılması, çevrim içi gizlilik, etik, güvenlik ve kişisel verilerin korunması, ayrıca çevrim içi ortamda hoşgörü ve empati gibi becerilerin geliştirilmesi yer almaktadır.

Bu bakış açısı ile eğitimde dijital okuryazarlık ile dijital bağımlılık kavramlarını konu alan araştırmalar değerli görülmüş Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi olan “Osmangazi Journal of Educational Research [OJER]” Dergisi “**Bağımlılıkla Mücadele**” teması ile “**Eğitimde Dijital Okuryazarlık ve Dijital Bağımlılık Özel Sayısı**” planlanmıştır. Makale göndermek isteyen araştırmacıların dergi adresini (<https://ojer.ogu.edu.tr/>) incelemeleri ve DergiPark (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ojer>) üzerinden özgün İngilizce dilinde hazırlayacakları araştırmalarını sisteme yüklemeleri gerekmektedir. OJER “**Eğitimde Dijital Okuryazarlık ve Dijital Bağımlılık Özel Sayısı**” için gönderilen çalışmalar OJER Dergi şablon ve kurallarına uygun olmalıdır. OJER Dergisi’nde mevcut tüm süreç ve kurallar özel sayı için de geçerlidir. OJER Dergisinin kapsamına, araştırma konularına uygun olarak temayla uyumlu gönderilecek çalışmalar editör ve hakem süreçlerinin olumlu sonuçlanması sonrasında özel sayıda yer alacaktır.

ÖNEMLİ TARİHLER

Tema: “Eğitimde Dijital Okuryazarlık ve Dijital Bağımlılık Özel Sayısı”

Makale Göndermek İçin Son Tarih: 01 Ekim 2025

(Bu tarihten sonra gönderilen çalışmalar OJER’in ileriki sayıları için değerlendirmeye alınacaktır.)

Yayın Tarihi: Aralık 2025

OJER Dergisi “**Eğitimde Dijital Okuryazarlık ve Dijital Bağımlılık Özel Sayısı**” için makale göndermek isteyen siz değerli araştırmacıların bilgilerinizi rica eder; değerli çalışmalarınız ile katkılarını bekleriz.

Bilim’le kalımız, Bizim’le kalımız...

Prof. Dr. M. Zafer BALBAĞ

Enstitü Müdürü

OJER Baş Editörü